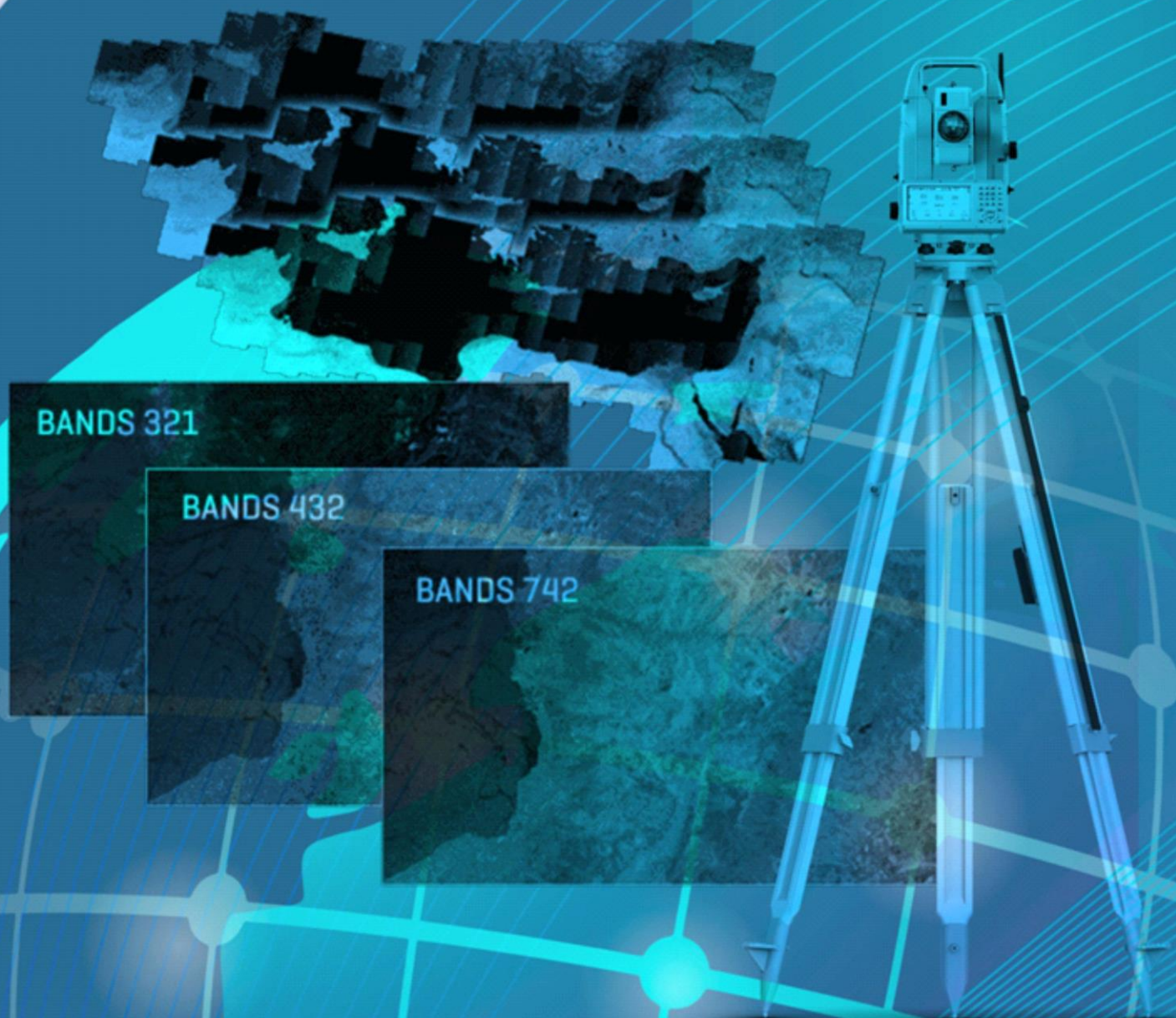

GEODEZIYA, KARTOGRAFIYA VA GEOINFORMATIKA

GKG

ILMIY - TEXNIK JURNALI

ISSN-I-2181-4546

BANDS 321

BANDS 432

BANDS 742

**GEODEZIYA
KARTOGRAFIYA
GEOINFORMATIKA**

№3
2024

“Geodeziya, kartografiya va geoinformatika” Ilmiy-texnik jurnal

2024-yil 3-son

Muassis:

“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti

Bosh muharrir:

Oymatov R.K.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra mudiri, PhD, dotsent.

Ilmiy muharrir:

Safarov E.Yu.

- Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti “Kartografiya” kafedra professori, t.f.d.

Muharrir:

Muxtorov O‘.B.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Tahrir hay‘ati tarkibi:

Suyunov A.S.

- Mirzo Ulug‘bek nomidagi Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti, “Geodeziya va kartografiya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Sayyidqosimov S.S.

- Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti, “Marksheyderlik ishi va geodeziya” kafedra professori, t.f.d., professor.

Tashpulatov S.A.

- Toshkent arxitektura-qurilish universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra professori, t.f.n.

Musayev I.M.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, t.f.n.

Narbayev Sh.K.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Yer resurslari va kadastr” fakulteti dekani, dotsenti, PhD

Abduraxmonov S.N.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Inamov A.N.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Allanazarov O.R.

- Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti, “Marksheyderlik ishi va geodeziya” kafedra dotsenti, PhD.

Reymov M.P.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Avezov S.A.

- Urganch davlat universiteti “Geodeziya, kartografiya va geografiya” kafedra dotsenti, g.f.n.

Tahrir kengashi tarkibi:

Bela M.

- Vengriya qirollik Universiteti professori, DSc.

Godjamanov M.G.

- Baku davlat universiteti, “Geodeziya va kartografiya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Nilipovskiy V.I.

- Moskva davlat yer tuzish universiteti, Xalqaro faoliyat bo‘yicha prorektor, t.f.d., professor.

Zagrebin G.I.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, Kartografiya fakulteti dekani, t.f.n., dotsent.

Zozulya V.V.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, Hududlarni boshqarish fakulteti dekani, t.f.n., dotsent.

Lorant F.

- Budapesht texnologiya va iqtisodiyot universiteti - “Geodezik tadqiqotlar” kafedra professori, PhD.

Alizera Sh.

- Shahid Rajaiy nomidagi o‘qituvchilarni tayyorlash universiteti, “Geodeziya muhandisligi” kafedra professori, PhD.

Kostesha V.A.

- Moskva davlat yer tuzish universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra mudiri, t.f.n., dotsent.

Oznamets V.V.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, “Geodeziya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Shokirov Sh.S.

- AQShning Merlend universiteti professori, DSc.

Jurnal 2023 yil aprel oyidan chiqa boshlagan

Bir yilda to‘rt marta chop etiladi (Q4)

Ruxsatnoma №062656

Manzil: 100000, Toshkent sh., M.Ulg‘bek tumani, Qori-Niyoziy ko‘chasi 39-uy.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

Chop etilgan maqola mazmuni va unda keltirilgan ma‘lumotlarning to‘g‘riligiga muallif javob beradi

Научно-технический журнал «Геодезия, картография и геоинформатика»

Выпуск 3 от 2024 г.

Организация:

Национальный исследовательский университет «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства»

Главный редактор:

Ойматов Р.К.

- PhD доцент, заведующий кафедрой «Геодезии и геоинформатики», Национальный исследовательский университет «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Научный редактор:

Сафаров Э.Ю.

- д.т.н. профессор кафедры «Картография» Национального университета Узбекистана имени Мирза Улугбека.

Редактор:

Мухторов У.Б.

- PhD доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Состав редакционной коллегии:

Суюнов А.С.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии и картографии», Самаркандский государственный архитектурно-строительный университет имени Мирза Улугбека.

Сайидкасымов С.С.

- д.т.н., профессор кафедры «Маркишайдеринг и геодезия», Ташкентский государственный технический университет имени Ислама Каримова.

Ташпулатов С.А.

- к.т.н., профессор кафедры «Геодезии и геоинформатики», Ташкентский архитектурно-строительный университета.

Мусаев И.М.

- к.т.н., доцент, кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Нарбаев Ш.К.

- PhD, доцент, декан факультета «Земельные ресурсы и кадастр», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Абдурахманов С.Н.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Инамов А.Н.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Алланазаров О.Р.

- PhD, доцент кафедры «Маркишайдеринг и геодезия», Ташкентского государственного технического университета имени Ислама Каримова.

Реймов М.П.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Авезов С.А.

- к.г.н., доцент кафедры «Геодезии, картографии и географии», Ургенчский государственный университета

Состав редакционной коллегии:

Бела М.

- DSc, профессор Королевского университета Венгрии.

Годжаманов М.Г.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии и картографии», Бакинский государственный университета.

Нилиповский В.И.

- д.т.н., профессор, проректор по международной деятельности Московский государственный университета по землеустройству.

Загребин Г.И.

- к.т.н., доцент, декан Картографического факультета Московский государственный университета геодезии и картографии.

Зозуля В.В.

- к.т.н., доцент, декан факультета Управления территориями Московский государственный университета геодезии и картографии.

Лоран Ф.

- DSc, профессор кафедры «Геодезических исследований» Будапештский университет технологии и экономики.

Ализера Ш.

- PhD, профессор кафедры «Инженерной геодезии» Педагогического университета имени Шахида Раджаи.

Костеша В.А.

- к.т.н., доцент, заведующий кафедрой «Геодезии и геоинформатики» Московского государственного университета по землеустройству.

Ознамец В.В.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии» Московский государственный университет геодезии и картографии.

Шокиров Ш.С.

- DSc, профессор Мэрилендский университета, США.

Журнал издан в апреле 2023 года.
Выходит четыре раза в год (Q4)
Разрешение №062656

Адрес: 100000, г.Ташкент, М.Улугбекский район, улица Кори-Ниязи, 39.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

Автор несет ответственность за содержание опубликованной статьи и достоверность содержащейся в ней информации.

"Geodesy, cartography and geoinformatics" Scientific and technical journal, issue 3, 2024

Founder:

"Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University

Editor-in-Chief:

Oymatov R.K. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, head of the "Geodesy and Geoinformatics" department, PhD, associate professor.

Scientific Editor:

Safarov E.Yu. - Professor of the "Cartography" Department of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, DSc..

Editor:

Muxtorov O'.B. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, Associate Professor of Geodesy and Geoinformatics Department, Ph.D.

The composition of the editorial board:

Suyunov A.S. - Head of the "Geodesy and Cartography" department of "Samarkand State University of Architecture and Construction" named after Mirzo Ulug'bek, Ph.D., professor.

Sayyidqosimov S.S. - Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, professor of the Department of "Markscheidering and Geodesy", Ph.D., professor.

Tashpulatov S.A. - Tashkent University of Architecture and Construction, professor of the Department of "Geodesy and Geoinformatics", candidate of technical sciences.

Musayev I.M. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Narbayev Sh.K. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers", National Research University, Dean of the Faculty of "Land Resources and Cadastre", Associate Professor, Ph.D.

Abduraxmonov S.N. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Inamov A.N. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Allanazarov O.R. - Associate Professor of the Department of "Markscheidering and Geodesy" Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, Ph.D.

Reymov M.P. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Avezov S.A. - Associate Professor of Geodesy, Cartography, Geography Department of Urganch State University, Candidate of Geography, Associate Professor.

Composition of the editorial board:

Bela M. - Professor of the Royal University of Hungary, DSc.

Godjamanov M.G. - Baku State University, head of the "Geodesy and Cartography" department, doctor of technical sciences, professor.

Nilipovskiy V.I. - Moscow State University of Land Management, vice-rector for international activities, doctor of technical sciences, professor.

Zagrebin G.I. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, Dean of the Faculty of Cartography, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Zozulya V.V. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, Dean of the Faculty of Territorial Management, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Lorant F. - Budapest University of Technology and Economics · Professor of the Department of Geodetic Research, Ph.D.

Alizera Sh. - Professor of the Department of Geodetic Engineering, Faculty of Civil Engineering, Teacher Training University named after Shahid Rajai, Ph.D.

Kostesha V.A. - Head of the Department of Geodesy and Geoinformatics, Moscow State University of Land Management, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Oznamets V.V. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, head of the Department of Geodesy, doctor of technical sciences, professor.

Shokirov Sh.S. - DSc, professor University of Maryland, USA.

The magazine started publishing in April 2023

It is published four times a year (Q4)

Permission №062656

Address: 100000, Tashkent, M.Ulugbek district, 39, Qori-Niyazi street.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

The author is responsible for the content of the published article and the correctness of the information contained in it.

Mundarija/Soderzhanie/Contents

<i>Sh.A.Suyunov, I.M.Pirnazarov, Sh.Sh.Tuxtamishev</i> - Raqamli xaritalarni davlat kadastrlari yagona tizimida qo'llash metodikasi.....	6
<i>A.A. Abduraximov, R.Q.Oymatov, Sh.N.Zokirov</i> - QGIS dasturida bosqichma-bosqich bajariladigan vazifalarni PyQGIS dasturlash tili yordamida umumlashtirish orqali ish samaradorligini oshirish	9
<i>B.Y.Maxsudov, N.N.Teshayev</i> - Crop identification in remote sensing imagery: a systematic review of machine learning and deep learning approaches.....	15
<i>A.N.Inatov, D.G'.Norboyeva</i> - Meridianlar og'ishini inobatga olgan holda topografik kartalarni rasmiylashtirish	20
<i>Ю.А.Усманов, Ў.Б.Мухторов</i> - Дегредацияга учраган суғориладиган ерларни тиклаш ва фойдаланишга киритишнинг аҳамияти.....	29
<i>Ю.А.Усманов, Ў.Б.Мухторов</i> - Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш тизимининг ер ислоҳотидаги ўрни ва вазифалари.....	33
<i>Z.I.Raximova</i> - Madaniy meros va turizm ob'ektlari ma'lumotlar bazasini yaratish	38
<i>A.S.Pўziev, O.F.Юсупжонов</i> - Шаҳар каркас тармоғини сунъий йўлдош кузатишларидан фойдаланиб ривожлантириш (тошкент шаҳри мисолида)	42
<i>A.K.Қўлдошева</i> - Правовое обеспечение ведения и организации государственного кадастра.	49
<i>Z.Mamatkulov, M.Nuraliyev, F.Tohirova</i> - Masofadan zondlash ma'lumotlari asosida tuproq sho'rlanishini aniqlash	53
<i>Б.М.Успанкулов, М.О.Абдурахимова</i> - Бинолар ва иншоотлар давлат кадастрининг объекти ва таркибий қисмлари.....	59
<i>Б.М.Успанкулов</i> - Бинолар ва иншоотлар кадастрига оид ахборотларни ишлаб чиқишда таққослаш услубини такомиллаштириш.....	63
<i>Қ.Рахмонов</i> - Маҳалла фуқаролар йиғини ва фермер хўжаликлари ер балансини ишлаб чиқишда креатив ёндашувлар	69
<i>Қ.Рахмонов</i> - Маҳалла фуқаролар йиғини ҳудудида ер кадастри ҳужжатлари ва маълумотларини шакллантиришни такомиллаштириш.....	74
<i>Z.Mamatkulov, D.Zarifboyev, M.Nuraliyev, U.Hudoyberganov</i> - G'oz'a ekinining holati va rivojlanishini masofadan zondlash ma'lumotlari yordamida tahlil qilish.....	78
<i>O'.Muxtorov, D.Shog'darov</i> - Respublikada lalmi yer maydonlarining mavjud holati va undan foydalanish holati	82
<i>D.A.Egatova</i> - Xususiyashtirilgan yer uchastkalari yuzasidan kadastr hujjatlarini yuritishning xususiyatlari	86
<i>М.Қ.Султанов</i> - Қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини геоинформацион алгоритмлар асосида прогноз қилишнинг интеграцияион ёндашувлари.....	92
<i>F.S.Safarov</i> - Respublikamizdagi mavjud ichimlik suvi hisobini yuritishning bugungi kundagi holati va istiqbollari.....	99
<i>Sh.A.Suyunov</i> - Aholiga ichimlik suvni yetkazishni yuritishda geodezik-kartografik asosni ishlab chiqish	104
<i>М.Абдурахимова, Б.Успанкулов</i> - Ер кадастри ахбороти соҳасидаги ҳуқуқий базани такомиллаштириш.....	110
<i>A.Inatov, Q.Jo'rayev</i> - Zomin milliy bog'idagi o'rmon yong'inlarini masofadan zondlash yordamida baholash: NBR va NDVI qiyosiy tahlili.....	117
<i>Z.Abdurahmonov, I.Musayev, I.Aslanov</i> - Qishloq xo'jaligi yerlarining mavsumiy monitoringini o'tkazishda masofadan zondlash va gis texnologiyalaridan foydalanish (Termiz tumani, misolida).....	120
<i>Z.Abdurahmonov, I.Musayev, I.Aslanov</i> - qishloq xo'jaligi ekin turlari va maydonlarini yerni masofadan zondlash usuli asosida monitoring qilish.....	125
<i>R.K.Oymatov, M.B.Baxriyev, A.Xaqberdiyev</i> - QGIS orqali RUSLE tenglamasining nishab uzunligi (L) va nishab tikligi omili (S) ni baholash.....	132
<i>R.Oymatov, M.Baxriyev, Sh.Asadov, T.Teshayev</i> - Ochiq manba ma'lumotlaridan olingan raqamli balandlik modellarining vertikal aniqligini baholash.....	137

RESPUBLIKADA LALMI YER MAYDONLARINING MAVJUD HOLATI VA UNDA FOYDALANISH HOLATI

O‘.Muxtorov – “TIQXMMI” Milliy tadqiqot Universiteti

D.Shog‘darov – “TIQXMMI” Milliy tadqiqot Universiteti Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada lalmi yerlarning respublika miqyosida taqsimlanishi va undan foydalanish haqida ma’lumot keltirilgan.

Kalit so‘zlar. Lalmi yer, mintaqa, qishloq xo‘jalik, dukkakli ekin, vegetatsiya.

Аннотация. В данной статье приведены сведения о распределении и использовании засушливых земель в республиканском масштабе.

Ключевые слова. Суша, регион, сельское хозяйство, бобовые, растительность.

Abstract. This article provides information on the distribution and use of arid lands on the republican scale.

Key words. Dry land, region, agriculture, legumes, vegetation.

Ma’lumki, lalmi yerlarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ekishdan to yig‘ishtirib olishgacha bo‘lgan davrda bir qator muammolar mavjud bo‘lib, ular sug‘oriladigan yerlarda mahsulot yetishtirishdan tubdan farq qiladi.

Lalmi yerlardan foydalanishni tartibga solish, ular samaradorligini oshirish bugungi bozor iqtisodiyoti sharoitida hal qilinishi zarur bo‘ladigan asosiy muammolardan biri hisoblanadi, negaki, bu mintaqada respublika qishloq aholisining 10% dan ortig‘i istiqomat qiladi, yetishtirilayotgan jami qishloq xo‘jalik mahsulotlarining 5,0% ushbu yerlarga to‘g‘ri keladi.

Bugungi kunda lalmikor yerlar respublikamizning 6 ta viloyatida mavjud bo‘lib, tabiiy-iqlim sharoitlari va tuproqning nam bilan ta’minlanganlik

darajasiga ko‘ra, ta’minlangan, yarim ta’minlangan va ta’minlanmagan yerlarga bo‘linadi.

Tahlillarning ko‘rsatishicha, respublikamizda qishloq xo‘jaligida foylaniladigan yer maydonlarining hajmi ko‘payganini ko‘rsatmoqda.

Qishloq xo‘jalik yer maydonlari holatini tahlil qiladigan bo‘lsak, 2020 yilda respublika bo‘yicha jami qishloq xo‘jalik yer maydoni 16025,6 ming gektarni tashkil qilgan bo‘lsa, shundan 773,6 ming gektari lalmikor yerlar yoki jami qishloq xo‘jalik yer maydonining 4.8 foizi, 2021 yilda 19450,6 ming gektar yer maydonidan, 770,8 ming gektar lalmikor yerlar yoki 3.9 foizi, 2022 yilda 22116,1 ming gektar maydondan, 768,2 ming gektarni yoki 3.4 foizi, 2023 yilda 21206 ming gektar yer maydoni, 786.4 ming gektar lalmikor yer yoki 3.7 foizi, 2024 yilda esa 21206,5 ming gektar yer maydonidan 783,5 ming gektari yoki 3.7 foizi bevosita lalmikor yerlardan iborat. (2.1-jadval)

1-jadval

Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yer maydonlarining yer turlari bo‘yicha taqsimlanishi, (ming ga)

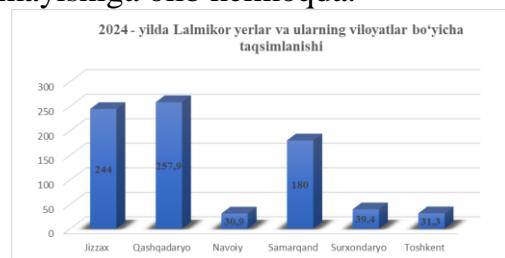
№	Hudud	Yer turlari	Yillar					2020 yilda 2024 yilga nisbatan, +/-
			2020	2021	2022	2023	2024	
Respublika bo'yicha		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	16025,6	19450,6	22116,1	21206	21206,5	+5180,9
		Jami lalmi ekin yerlar maydoni	773,6	770,8	768,2	786,4	783,5	+9,9
		Jami q'x yerlari, jami lalmi ekin yerlar foizda	4,8	3,9	3,4	3,7	3,7	1,1
1. Jizzax		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	1139,1	1139	1110,8	1112,2	1109,8	-29,3
		Lalmi ekin yerlar	229,4	226,9	224,5	244,2	244,0	+14,6
		Foizda	20,1	19,9	20,2	21,9	22	+1,9
2. Qashqadaryo		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	1944,1	1944	1943,7	1953,1	1961,0	+16,9
		Lalmi ekin yerlar	258,4	258,4	258,2	258,1	257,9	-0,5
		Foizda	13,3	13,3	13,3	13,2	13,1	-0,2
3. Navoiy		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	3988,7	7420,8	7421,5	6683,5	6684,0	+2695,3
		Lalmi ekin yerlar	30,9	30,9	31,0	31,1	30,9	0
		Foizda	0,8	0,4	0,4	0,5	0,5	-0,3
4. Samarqand		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	1201,6	1201,1	1201	1200,2	1196,6	-5
		Lalmi ekin yerlar	182,1	182,1	182,0	180,8	180,0	-2,1
		Foizda	15,1	15,1	15,1	15	15	-0,1
5. Surxondaryo		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	1000,3	999,4	1000,5	1002,4	1002,4	+2,1
		Lalmi ekin yerlar	39,5	39,5	39,5	39,5	39,4	-0,1
		Foizda	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9	0
6. Toshkent		Jami qishloq xo'jalik yerlari, shundan	584,5	582,1	580	562,9	560,6	-23,9
		Lalmi ekin yerlar	33,3	33,0	33,0	32,7	31,3	-2
		Foizda	5,7	5,6	5,7	5,8	5,6	-0,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

Yuqoridagi ma'lumotlarga qaraganda, Respublika bo'yicha 2024 yilda 2020 yilga nisbatan jami qishloq xo'jaligi yer maydoni 5180,9 ming gektarga, lalmi yer maydonlari esa 9,9 ming gektarga ko'payganini ko'rish mumkin. Respublika miqyosida eng katta lalmi yer maydoni Qashqadaryo viloyatiga tegishli bo'lib, 2020 yilda jami qishloq xo'jaligi yer maydoni 1944,1 ming gektarni tashkil etib, shundan 258,4 ming gektar yoki 13,3 foizi lalmi yerlardan iborat bo'lgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, jami qishloq xo'jaligi yer maydonlari 1961,0 ming gektarni, shundan 257,9 ming gektar (13,1 foiz) lalmi yerlardan iborat bo'lgan. 2024 yilni 2020 yilga nisbatan taqqoslaydigan bo'lsak, jami qishloq xo'jaligi yer maydonlari 16,9 ming gektarga ortganligini, lalmi yerlar esa 0,5 ming gektarga kamayganini, shuningdek, foizlarda esa 0,2 foizga kamayganini ko'rish mumkin.

2.1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, eng kam lalmi yer maydoni Navoiy viloyati hissasiga to'g'ri kelib, 2020 yilda jami qishloq xo'jaligi yer maydoni 3988,7 ming gektarni tashkil

etgan bo'lsa, shundan 30,9 ming gektari yoki 0,8 foizi lalmi yerlardan iborat bo'lgan. 2024 yilga kelib viloyatda jami qishloq xo'jaligi yer maydoni 6684,0 ming gektarga yetganini va shundan 30,9 ming gektar (0,5 foiz) lalmi yerlardan iboratligini ko'rish mumkin. Taqqoslanadigan yillar oralig'ida, jami qishloq xo'jaligi yer maydoni 2695,3 ming gektarga oshganini, lalmi yer maydoni esa o'zgarmaganini ko'rish mumkin. Keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra, 2020-2024 yillar oralig'ida qishloq xo'jalik yerlari maydoni Qashqadaryo viloyatida 16,9 ming gektarga, Navoiy viloyatida 2695,3 ming gektarga, Surxondaryo viloyatida 2,1 ming gektarga ko'paygan bo'lsa, Jizzax viloyatida 29,3 ming gektarga, Samarqand viloyatida 5 ming gektarga va Toshkent viloyatida 23,9 ming gektarga kamayganligini ko'rish mumkin. Yer maydonlarining ko'payishiga asosiy sabab sifatida yangi yerlarni o'zlashtirilganligi, zahira yerlarini foydalanishga joriy etilishi sabab bo'lgan bo'lsa, yer maydonlarining kamayishi esa foydalanilayotgan yerlarning zahira yerlariga aylantirilishi, yo'llar barpo etilishi, fermer xo'jaliklari tomonidan qo'shimcha tarmoqni tashkil etilishi oqibatida chorvachilik komplekslari, savdo, umumiy ovqatlanish va boshqa shaxobchalarni barpo etishi natijasida kamayishiga olib kelmoqda.

1-rasm. 2024 - yilda Lalmikor yerlar va ularning viloyatlar bo'yicha taqsimlanishi.

Yuqoridagi ma'lumotdan 2024-yil 6 ta viloyatda mavjud bo'lgan jami lalmi yerlarni necha gektar ekanligini bilishimiz mumkin.

Umumiy hisobda olib qarasaq, 2024-yil Qashqadaryo viloyatida mavjud bo'lgan lalmi yerlar boshqa viloyatdagilardan ko'ra ancha ko'p va eng kam lalmi yer bo'lgan viloyat bu Navoiy.

Agar ma'lumotlarga aniqroq nazar solsak, shuni ko'rishimiz mumkinki Qashqadaryodagi lalmi yerlar 257,9 ming gektarni tashkil qiladi va bu Jizzax viloyatidagidan 13,9 ming gektarga ko'p (244 gektar). Lalmi yerlar miqdori Samarqand viloyatida 180 ming gektarni tashkil qiladi va bu uni uchinchi eng ko'p lalmi yerga ega bo'lgan viloyatga aylantiradi.

Agar boshqa viloyatlarga qarasaq, qolgan 3 ta viloyatda deyarli katta farq yo'q. Toshkent viloyatidagi lalmi yerlar 31,3 ming gektarni tashkil qilgan paytda, Surxandaryoda bu miqdor 8,1 gektarga ko'p yani u yerdagi lalmi yerlar 39,4 ming gektar. So'ngi viloyat esa Navoiydir va unda 30,9 ming gektarga teng bo'lgan lalmi yerlar mavjud (2-rasm).

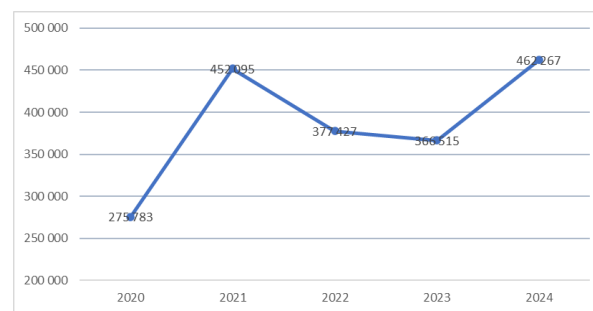
2024 yilda mamlakatimiz qishloq xo'jaligida jami lalmi yer maydoni 783,5 ming gektarni tashkil etib, shundan 462,2 ming gektar maydonga qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishda foydalanilgan. (2.1-rasm)

2-rasm. 2024 yilda jami lalmi maydoni va ekin ekilgan maydon

Jami yer maydoniga nisbatan ekin maydoni nisbati kamligiga sabab, fermer xo'jaliklarining yer maydonining 50 foiziga ekin ekilishi va qolgan qismini tuproqning unumdorligini oshirish, tuproq strukturasi yaxshilash, begona o'tlar, kasallik hamda zararkunandalarning

kamayishiga erishish maqsadida shunday tartib joriy qilingan.

3-rasm. 2020-2024-yillarda respublikada ekin ekiladigan lalmi maydon

2020-2024 yillarda lalmi yerlarga qishloq xo'jaligi ekinlarini ekilishiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, Respublika miqyosida 2020 yilda 275 783 gektar lalmi maydonga qishloq xo'jaligi ekinlari ekilgan bo'lsa, 2024 yilda esa 462 267 gektarga ekilganligini yoki (167,6 foiz)ga oshganligini ko'rsatmoqda. (2.2-rasm)

Viloyatlar misolida tahlil qiladigan bo'lsak, eng katta lalmi maydonlardan foydalanish Jizzax viloyati hissasiga to'g'ri kelib, 2020 yilda jami 128 090 gektar maydonga ekinlar ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, 218 851 gektar (170,8 foiz)ga oshganligini ko'rsatmoqda. Undan keyingi o'rinlarda Qashqadaryo viloyati hissasiga to'g'ri kelib, 2020 yilda jami 67 000 gektar maydonga ekinlar ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, 140 448 gektar (209,6 foiz)ga oshganligini, Toshkent viloyatida, 2020 yilda jami 3 895 gektar maydonga ekinlar ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, 31 935 gektar (819,9 foiz)ga oshganligini, Samarqand viloyatida, 2020 yilda jami 69 719 gektar maydonga ekinlar ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, 61 728 gektar (11,4 foiz)ga kamayganligini, viloyatlar misolida eng kam lalmi maydonlardan foydalanish Navoiy viloyati hissasiga to'g'ri kelib, 2020 yilda jami 2 800 gektar maydonga ekinlar ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib, 562 gektar (80 foiz)ga kamayganligini ko'rsatmoqda.

Lalmi yerlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish bevosita yog'ingarchilik miqdoriga, ya'ni yog'in miqdori o'simlikning rivojlanish fazalari bo'yicha suvga bo'lgan talabini qondirilishiga bog'liq. So'ngi yillarda iqlim o'zgarishi yog'ingarchiliklarning kamligi sababli boshqoli don ekinlarini yetishtiriladigan lalmi yerlar ancha kamaytirilgandi ammo 2024 yilda boshqoli don ekinlarini yetishtiriladigan lalmi yerlar maydonlari so'ngi 5 yil ichida eng yuqori ko'rsatgichni ko'rsatdi. 2020- yilda 6 ta viloyatda jami 185 795 gektarga ekilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib 4 ta viloyatda 240 000 gektarga yetganini yoki 129,1 foizga oshganini ko'rishimiz mumkin. Lalmi yerlarda yetishtiriladigan boshqoli don ekinlari tarkibiy jihatdan bug'doy va arpadan iborat. 2020 yilda 111 195 gektar maydonga bug'doy ekilgan bo'lsa 2024-yilda bu ko'rsatgich 115 638 gektarni tashkil qildi. 2020- yilda arpa ekish ko'rsatgichi 74 600 gektarni tashkil qilgan bo'lsa 2024 - yilda 124 362 gektarga yetganini yoki 166,7 foizga oshganini anglatadi. Viloyatlar miqyosida tahlil qiladigan bo'lsak, 2020 yilda eng katta lalmi yerlarga boshqoli don yetishtirish Jizzax viloyati hissasiga to'g'ri kelgan holda 68 100 gektar maydondan foydalanilgan bo'lsa, 2024 yilda 100 000 gektarga yetganini yoki 146,8 foizga oshganini ko'rishimiz mumkun. (2.2-jadval).

Keyingi yillarda qurg'oqchilikka chidamli, vegetatsiya davri qisqa o'simliklarni va talab nisbatan yuqori bo'lgan mahsulotlarni yetishtirish bo'yicha davlatimiz tomonidan huquqiy-me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etilmoqda. Respublika bo'yicha poliz mahsulotlarini yetishtirish maydoni 2020 yilda 8 700 gektarni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yilda 26 930 gektarga yetganini yoki 309,5 foizga oshganini, Dukkakli ekin (no'xat) ekilgan maydonlari esa 2020-2024

yillar oralig'ida 30 361 gektardan 48 234 gektar (158,8 foiz)ga oshgan.

3-jadval
2020-2024-yillarda lalmi yerlarga qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirish holati tahlili

Viloyatlar	Yillar	Jami ekin ekiladigan lalmi maydon	Shu jumladan:												
			Boshqoli don ekinlari	Shundan:		Dukkakli ekin (no'xat)	Moyli ekin	Shundan:		Poliz	Bug'zor	Toloz	Oziq (yem-xashak) ekinlari	Dorivor va ziravor ekinlari	
				Bug'doy	Arpa			massar	zic'ir						
Jizzax	2024	218 851	100 000	20 500	79 500	36 553	16 037	10 339	5 498	5 231	467	3 198	48 384	6 982	
	2023	218 851	-	-	-	50 753	19 236	17 539	1 687	6 231	350	6 686	129	6 163	
	2022	218 851	-	-	-	37 929	19 236	17 539	1 687	6 231	8 402	14 800	131	1 097	
	2021	244 900	68 100	11 838	56 262	20 838	19 828	14 739	5 087	2 301	24 162	201	88 772	-	
	2020	128 090	68 100	37 300	30 800	26 031	29 243	23 337	3 885	800	1 459	1 456	-	-	
Qashqadaryo	2024	140 448	69 000	35 072	33 928	4 249	4 466	-	-	4 466	17 047	2 525	1 004	36 728	9 411
	2023	70 353	33 000	16 300	16 700	4 850	-	-	-	16 500	7 187	1 500	-	7 316	
	2022	62 982	33 000	18 000	15 000	4 200	-	-	-	18 500	1 187	1 500	-	8 261	
	2021	87 336	63 000	31 600	31 400	-	-	-	-	32 000	3 550	6 786	-	-	
	2020	67 000	63 000	31 600	31 400	-	-	-	-	4 000	-	-	-	-	
Navoiy	2024	262	-	-	-	400	-	-	-	-	-	20	-	142	
	2023	1 191	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 139	-	52	
	2022	2 392	1 800	1 000	800	-	-	-	-	-	3 550	-	-	-	
	2021	2 800	2 800	2 300	500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	2020	48 728	50 000	30 666	19 844	4 632	-	-	-	4 632	-	-	-	1 748	
Samarqand	2024	33 907	22 300	17 450	4 850	4 729	-	-	-	4 850	-	3 898	2 351	13	
	2023	49 249	22 300	17 450	4 850	4 729	-	-	-	3 898	2 351	13	1 748	232	
	2022	54 478	44 103	32 918	11 185	4 729	-	-	-	3 898	1 748	-	-	-	
	2021	69 719	44 600	33 270	11 330	4 229	-	-	-	3 900	10 452	6 538	-	-	
	2020	8 743	-	-	-	800	2 930	2 250	100	3 900	10 452	6 538	3 183	2 210	
Surxondaryo	2024	11 111	2 380	-	2 380	400	3 050	2 350	800	300	-	-	4 091	890	
	2023	13 029	-	-	-	200	3 350	2 750	800	300	-	-	4 883	4 091	
	2022	4 316	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 883	-	
	2021	4 279	4 200	3 640	560	79	-	-	-	-	-	-	-	-	
	2020	31 955	30 000	30 000	-	-	-	-	-	-	-	-	1 639	386	
Toshkent	2024	33 285	-	-	-	638	1 212	1 212	-	-	-	715	3 243	27 217	
	2023	39 025	-	-	-	438	1 412	1 412	-	-	-	715	3 243	27 217	
	2022	55 870	4 041	3 886	55	481	1 275	1 275	-	-	-	7 391	5 381	42 394	
	2021	3 805	3 095	3 095	3 095	-	800	800	-	-	-	-	-	-	
	2020	482 287	240 000	116 600	123 400	26 453	12 789	13 664	26 930	7 012	7 841	96 041	19 787		
Jami	2024	366 926	87 680	33 750	23 930	61 370	23 488	21 001	2 487	26 929	8 252	13 429	14 869		
	2023	377 427	55 800	35 450	19 850	47 696	24 188	21 701	2 487	26 929	11 468	18 919	9 663		
	2022	452 095	181 044	81 342	99 702	26 048	21 401	16 314	5 087	18 206	38 684	56 166	-		
	2021	276 783	186 798	111 195	74 600	30 361	30 042	26 167	3 885	8 700	11 911	8 974	-		
	2020	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Shuningdek, lalmi yerlardan samarali foydalanish va chorvachilikda ozuqa bazasini mustahkamlash maqsadida 2024 yilda 90 041 gektar maydon bevosita ozuqa (yem-xashak) ekinlari yetishtirish uchun ajratilgan. Eng katta lalmi yerlarda ozuqa ekin maydoni Jizzax viloyatida mavjud bo'lib, 48 384 gektari lalmi maydondan foydalanilmoqda. Shu bilan birgalikda, lalmi maydonlarda 2022 yildan boshlab, hukumatimizning tegishli qaror va qarorlari asosida 9 663 gektar maydonga dorivor va ziravor mahsulotlar yetishtirila boshlangan bo'lsa 2024 yilda bu ko'rsatgich 19 757 gektarni tashkil qiladi.

Lalmi yerlarda moyli ekinlar yetishtirish viloyatlar miqyosida tahlil qiladigan bo'lsak, 2020-2024 yillarda Respublikamizning 4 ta viloyati (Jizzax, Surxondaryo, Toshkent va Qashqadaryo)da moyli ekinlar yetishtirilgan. Moyli ekinlarni yetishtirish maydoni 2020 yilda 30 042 gektarni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yilda 26 453 gektarga yetishtirilganini yoki 11,9 foizga kamayganini ko'rishimiz mumkin. Shundan, zig'ir 2020 yilda 3 885 gektarga ekilgan bo'lsa, 2024 yilda 13 664 gektar

maydonga ekilgan yoki 351,7 foizga ortganini anglatadi. 2020 yilda Masxar ekish ko'rsatgichi 26 157 gektarni tashkil qilgan bo'lsa 2024- yilda 12 789 gektarga ekilganini yoki 51,1 foizga kamayganini anglatadi.

Respublikamiz lalmi yerlarida 2020 yilda bog'zorlar va tokzorlar birgalikda 20 885 gektarni tashkil qilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib bu ko'rsatgich 10 853 gektarni tashkil qildi yoki 48 foizga kamayganini anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. U. Mukhtorov, S. Gapparov, Z. Djumaev, A. Utaev, S. Olloniyozov, and E. Karimov, E3S Web of Conf. 401, 02002 (2023)
2. R. Oymatov, N. Teshaev, R. Makhsudov, and F. Safarov, E3S Web of Conf. 401, 02004 (2023)
3. A. Babajanov, R. Abdiramanov, I. Abdurahmanov, and U. Islomov, in (2021)
4. M. Khamidov, A. Inamov, U. Islamov, Z. Mamatkulov, and B. Inamov, in (2023)
5. S. Narbaev, S. Abdurahmanov, O. Allanazarov, A. Talgatovna, and I. Aslanov, E3S Web of Conferences 263, 04055 (2021)
6. S. Khasanov, R. Kulmatov, F. Li, A. van Amstel, H. Bartholomeus, I. Aslanov, K. Sulstonov, N. Kholov, H. Liu, and G. Chen, Agriculture, Ecosystems & Environment 342, 108262 (2023)
7. I. Aslanov, S. Kholdorov, S. Ochilov, A. Jumanov, Z. Jabbarov, I. Jumaniyazov, and N. Namozov, E3S Web of Conferences 258, 03012 (2021)
8. S. Abdurakhmonov, I. Abdurahmanov, D. Murodova, A. Pardaboyev, N. Mirjalolov, and A. Djurayev, in InterCarto, InterGAT (Lomonosov Moscow State University, 2020), pp. 319–328
9. A. Inamov, S. Sattorov, A. Dadabayev, and A. Narziyev, IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 1068, 012016 (2022)
10. M. Reimov, V. Statov, P. Reymov, N. Mamutov, S. Abdireymov, Y. Khudaybergenov, S. Matchanova, and A. Orazbaev, E3S Web of Conferences 227, 02006 (2021)
11. U. Mukhtorov, B. Sultanov, M. Li, K. Khushvaktova, S. Saidova, and Z. Valieva, E3S Web Conf. 386, 05011 (2023)
12. A. Jumanov, S. Khasanov, A. Tabayev, G. Goziev, U. Uzbekov, and E. Malikov, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 614, 012150 (2020)
13. A. Inamov, N. Avilova, D. Norbaeva, S. Mukhammadayubova, M. Idirova, and J. Vakhobov, E3S Web of Conferences 258, 03014 (2021)
14. M. Khamidov, A. Inamov, U. Islomov, and Z. Mamatkulov, E3S Web of Conf. 365, 01008 (2023)
15. B. Kh. Norov, L. K. Babajanov, A. I. Inamov, and K. Kh. Kholmatova, E3S Web of Conf. 390, 03028 (2023)

UUK: 347.528.4:235.11

XUSUSIYLASHTIRILGAN YER UCHASTKALARI YUZASIDAN KADASTR HUJJATLARINI YURITISHNING XUSUSIYATLARI

Egamova Dilchehra Adizovna - Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti milliy tadqiqot universiteti Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya : Yer munosabatlari sohasidagi davlat siyosatining asosiy

maqsadlaridan biri davlat yer resurslaridan samarali foydalanish uchun